

«ЗДРАВНЕ» за сега пазиза три пѣти въ мѣсець: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му за осемъ мѣсеца, отъ 1 Май до 20 Декемврий 1896 г., е седемъ лева въ България и осемъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ на право до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ пощенскій записъ (а не въ марки). — **Обявления** се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ редъ петитъ.

ЗДРАВНЕ

За всяка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всякий редъ. — За промѣняване адреситѣ на спомоществователи се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявлени за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; въ противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтъ

СЪДЪРЖАНИЕ: Условиата за здравия животъ. Отъ професора Ф. Нуссбаумъ. — Практически наставления за родилници и баби (край). Отъ д-ра А. А. Розенталя. — Библиография. Отъ д-ра Н. Драгомировъ — Домашна аптека. — Отивори.

Условиата за здравия животъ.

Отъ профес. Ф. Нуссбаумъ.

II.

За здравото жилище грамадно значение иматъ още слѣдующитѣ четири условия: отопление, вода, нужници и освѣтление.

Отоплението въ частнитѣ жилища става най добръ съ помощта на *печкитѣ*; при това безразлично е, отъ вътрѣ ли или отъ вънъ тѣ се топятъ. Посрѣдствомъ отдушница и трѣба стаята се стопля по скоро и до надлежна мѣрка, додѣто открититѣ комини нагорѣщаватъ само малка часть отъ стайния подъ (дюшеме), който едва е въ състояние да нагрѣе голѣмата стая въ достаточна степенъ. При добрия шупливъ строителенъ материялъ на жилищата, отоплението се явява като превъсходно сръдство за провѣтриванне, защото колкото разликата между външната и вътрѣшната температура е по голѣма, толкова по скоро става чрезъ стѣнитѣ замѣняването на вътрѣшния въздухъ съ чистъ вънѣшенъ въздухъ. Даже отваряннето на прозорцитѣ и вратата дѣйствиува по същия начинъ само при введнава температура; затова най голѣма полза имаме, когато отворимъ горнята половина на прозорцитѣ, защото горѣ въздуха е по топлъ.

Слѣдъ въздуха втора главна потребностъ представлява *водата*. Затова снабдяването

ни съ вода има грамадна важность, както за частнитѣ жилища, тъй и за цѣлия градъ.

Макаръ мнѣнието, че лошата вода причинява тифъ и други болѣсти, не може още да се счита за доказано, но нѣма съмнѣние, че водата има важно влияние върху здравнето на населението. Водата ни е нужна не само за питие и за варение на гозба, но и за миење и чистение. Вода, въ която има смѣсенъ блатливъ газъ или сѣрководородъ, е твърдѣ вредна. Затова не трѣбва да си копаемъ кладенцитѣ въ гжето заселено мѣсто. Много по безвредна е прецѣдената рѣчна или езерна вода. За питие, за варение гозба, за миење, за къпане и т. н. потребно е на човѣка около 150 литри вода на день.

Добрата вода трѣбва да е чиста, безъ мизма и безъ цвѣтъ. Слой на водата отъ $\frac{1}{2}$ метръ дълбочина трѣбва да се показва още безцвѣтенъ. Въ нечиста вода този слой се представлява желтъ или синкавъ. Температурата на водата не трѣбва да надминува $7\frac{1}{2}^{\circ}$ по Реомюра. Ако температурата на водата представлява по-голѣми измѣненія, то това показва, че водата не извира отъ голѣма дълбочина и че равнището ѝ се намира на нѣколко стѣпки подъ повърхността на земята. Вода, която извира отъ доста голѣма дълбочина, е много приятна на вкусъ. Тя е много богата съ въглениа киселина, защото се промѣква презъ горски породи и приема много въглениа киселина. Но даже най добрата вода съдържа нѣкое количество твърди вещества.

Също такова значение за здравнето иматъ нужницитѣ и ископанитѣ трапове, защото

едва ли ще има нѣкой да се съмнява въ това, че лошото състояние на тѣзи мѣста поврежда ежегодно здравето на много хора.

Нужицитѣ, помийнитѣ и другитѣ изкопани ями не само заразяватъ въздуха съ своята воня, но оцапватъ и почвата. Колкото изровената яма и да е измазана съ цементъ, пакъ си остави до извѣстна степенъ проницаема. Тукъ въпроса зависи отъ времето. Рано или късно вреднитѣ продукти проникватъ презъ тѣхъ и въ голѣми размѣри развалятъ почвения въздухъ, който непрекъснато се стреми въ жилищата ни отъ пода до стрѣхата (тавана). Ако си спомнимъ, че въ течение на една година всѣки човѣкъ отдѣля приблизително около 34 килограма изпражнения (нечистотни) и че къмъ това се прибавя още нечистотинитѣ отъ прањето, боклука отъ готварницата, помията, пепела, то ще си съставимъ до една степенъ понятие колко много се разваля почвата отъ нужицитѣ и помийнитѣ траншеи. Тѣй като сега знаемъ каква вреда може да принесе окаляната почва, колко важни болѣсти сѣ свързани съ такава почва, то ни едно градско управление, ни единъ благоразуменъ баща не ще жали расходитѣ за подобрѣние на тѣзи източници на болѣститѣ; защото какво може да бѣде по скъпо и по незамѣнимо за човѣка, отъ колкото неговото здравие и неговия животъ?

Отъ чиста материална страна, азъ мисля, че нѣма поважно нѣщо за насъ отъ здравето. Много често отъ здравето на единъ човѣкъ зависи подпорката на цѣло бѣдно семейство. Въ течение на послѣднитѣ десетъ години хигиената е пояснила много въ това отношение, и ний ще грѣшимъ много, като жалимъ пари, ако съ тѣхъ може да се достигне нѣкое подобрѣние.

Най безвредни нужици сѣ тѣзи, които се отварятъ отъ долу въ добръ затулена бѣчва, често промѣнявана; само трѣбва да бѣде извадена надъ стрѣхата, и на самия връхъ въ нея трѣбва постоянно да гори лампичка за да може вонения въздухъ да се отдѣля отъ къщата.

Ако нѣма бѣчва, то трѣбва поне добръ да се измаже ямата, да се затули добръ, и да се чисти по често. Вредата, която

нужицитѣ принасятъ, стараятъ се да отстранятъ още съ други способи, а именно съ помощта на обеззаразителни вещества.

Най практични въ това отношение сѣ оказали карболовата киселина и сачи-кабруса (зеления камѣкъ). Двѣтѣ сръдства иматъ почти еднакво достоинство. Много пжти ги смѣсватъ наедно. На единъ човѣкъ е потребно на день 25 грама обеззаразителенъ прахъ.

По малко важно, но и не съвсѣмъ безразлично за здравето, е *освѣтлението*.

Въ нашитѣ жилища ний правимъ освѣтление посредствомъ пламѣкъ, който съдържа въглеродни частички, нагорѣдени до бѣлъ жаръ. Затова нашето освѣтление дава и топлина. Отъ една запалена стеаринова свѣщъ разпространява се толкова топлина, колкото отъ 8 човѣка.

Добъръ газовъ пламѣкъ дава такава бѣлскава свѣтлина, както 10 стеаринови свѣщи. Газовото освѣтление на жилищата се счита за вредно на здравето. Ако газопроводнитѣ трѣби сѣ закрѣпени здраво, то противъ това нѣма що да кажемъ. Но ако нѣкоя трѣба се повреди и газа се распространи изъ почвата, и отъ тамъ по цѣлата къща, то това е не само неприятно, но и вредно за здравето. Тѣй като газовото освѣтление е 3—4 пжти по-ефтно, отъ колкото освѣтлението съ свѣщи, то за това е введено въ много къщи, гдѣто отъ небрежното затуляние на клапата много сѣ случвали отравяния съ свѣтилия газъ. $\frac{1}{2}$ процентъ отъ този газъ, смѣсенъ съ въздухъ, достаточенъ е да произведе отравяние.

Керосина е още по-ефтенъ отъ газа, но пъкъ е много по-опасенъ. При меня е имало до 100 души тѣжко ранени, съ голѣми рани отъ изгаряние, причинени отъ възпламеняването на керосина, което станжло ненадѣйно и даже не по небрежностъ.

Практически наставления за родилници и баби.

(Край).

Отъ д-ра А. А. Розенталя,
Правадийскій градскій лѣкарь.

Обязанноститѣ на бабата слѣдъ ражданието.

Слѣдъ раждането, бабата трѣбва, *безъ бирзина*, внимателно да преглѣда новороденъ

ното дѣте и ако то се вижда че е слабо и малокръвно, то пжпътъ трѣбва да се превърже *не по-рано отъ три минути* — за да се уравни кръвообращението. Ако дѣтето и да изглѣдва добръ, все пакъ превръзката на пжпътъ не се прави по-рано, отъ когато дѣтето вдѣхне («си поема душата») нѣколко пжти. Превръзката на пжпътъ се прави съ якъ, повъ памучепъ ширитъ на двѣ мѣста: на четире и на осемъ сантиметра отъ корема на дѣтето; слѣдъ това, по срѣдата на тѣзи превръзки, пжпътъ се прерѣзва съ ножици.

Ако поворороденното дѣте се вижда да е препълнено съ кръвъ и не показва признаци на животъ, то, като се направи първата превръзка (8 сантиметра далечъ отъ корема), пжпътъ се прерѣзва и се испуща чрезъ него *една лъжица* кръвъ отъ дѣтето; слѣдъ това се прави втората превръзка на пжпътъ (4 сантиметра отъ корема). Ако при всичко това дѣтето все пакъ не се съживява (*asphyxia neonatorum*), то очистватъ му устата, гаделничката го въ носътъ и гърлото, — за да причинятъ киханне или блюване, — ударватъ го по два-три пжти по задницата — за да раздразнятъ первитъ и растриватъ всичкото тѣло на дѣтето съ топла фанела. Случава се, че съ всичкитъ тѣзи мѣрки не се сполучва да се съживи дѣтето. Като се остави родилницата на друго лице да я глѣда, бабата е задължена да отладе всичкото си внимание на дѣтето и да опитва още слѣдующитъ срѣдства за съживяването му: 1) да тури дѣтето дошия въ една горѣща баня (къпалня, 45° Целзий; бабата трѣбва винаги да има при себѣ си термометръ); 2) ако това не помогне, то дѣтето, извадено отъ отъ горѣща баня, трѣбва направо да се тури въ студена вода — *само за едно миновение*; това преминуване отъ горѣщо на студено и наопъки трѣбва да се повтаря нѣколко пжти; 3) ако тѣзи бързо направени опитвания не помагатъ, то пристѣпватъ къмъ *искусственото дишанне* по слѣдующия начинъ: грждитъ на дѣтето се обвиватъ съ чистъ тънъкъ парцалъ; дѣтето се улавя съ показателнитъ пръсти за подмишницитъ така, щото голѣмитъ пръсти да обхващатъ рамената, а оставжилъ пръсти да се пад-

натъ на гърба, върху плешкитъ. Бабата, като вземе по такъвъ начинъ дѣтето, смѣло и бързо го подига на горѣ — въ половинъ кржгъ, така щото колѣнитъ на дѣтето да падатъ на коремчето му; слѣдъ това дѣтето по сжщия начинъ се спуца на долу, пакъ се подига и т. н. Ако и слѣдъ искусственното дишанне дѣтето не се съживи, то сега, именно *само сега* бабата има право да го остави, като мъртво, и да се обърне пакъ къмъ родилницата.

Ако дѣтинското мѣсто се е отдѣлило и е излѣзло, то бабата трѣбва тутакси да подмие родилницата съ топла вода, смѣсена съ карболъ или трихлорофенолъ (гл. стр. 67); бабата трѣбва да извади изъ подъ родилницата всичкото мокро, да ѝ спуствне ризата, да подигне възглавницитъ, да затъмни стаята, да извади изъ стаята ближнитъ, да намаже коремтъ съ бѣлено масло или лукмаръ-руху, *да завърже добръ коремтъ* съ ивица (бнятъ) или пешкиръ и да остави родилницата да заспи — за въстановление на изгубенитъ сили.

Ако дѣтето се е родило живо и здраво, то горнитъ обязанности се изпълняватъ отъ бабата немедленно *слѣдъ излизанieto на дѣтинското мѣсто* и само когато родилницата е прибрана, бабата преглѣдва дѣтето. Разбира се, че добрата баба се познава отъ това, че не се лута отъ мѣсто на мѣсто, но бързо и спокойно извършва горнитъ си длъжности.

Виждалъ съмъ много пжти, че бабитъкжпять дѣцата въ горѣща вода, тѣй щото опарватъ дѣцата до смъртъ; бабата трѣбва да направи на дѣтето баня (ванна) съ топла вода, не по-горѣща отъ 37° Целзия. Ако дѣтето е покрито много силно съ бѣла материя, тогава се изисква да се намаже дѣтето преди банята съ прованско масло; въ банята тази материя непременно трѣбва да се измие съ сапунена вода, а лицето съ чиста вода. Ако тази материя не се измие въ първата баня, то подиръ много мжчно се измива и произвежда разни кожни болѣсти и упорити сипек; мнението на дѣтето трѣбва да се върши бързо, но и безъ суетливостъ и да не трае повече отъ 4 до 6 минути. Слѣдъ 4 до 6 часа, когато ро-

диглищата си отпочине, грждитъ на родилницата се омиватъ (което трѣбва да се прави преди всѣко кърмене) и дѣтето се прилага къмъ тѣхъ да се насучи.

Отъ тукъ нататкъ се наченва *слѣд-рожденния периодъ*, за който ще приказваме другъ пътъ.

Библиография.

Бракъ и безбрачие съ най любопитни исторически и медицински подробности за взаимнитъ отношения на мъжътъ и жената, — отъ д-ра Дебе, преводъ на български неизвестно отъ кого. Печатница «Напредъкъ», Пловдивъ, 1886 г.

Тѣзи дни случайно ни падна въ ръцѣтъ в. «Напредъ», въ който прочетохме една рецензия за горната книга, която ние добръ знаемъ отъ по-преди и която, за нещастие, се появила на български въ преводъ отъ нѣкой си неизвѣстенъ преводачъ. Вѣроятно, този неизвѣстенъ преводачъ самъ, или нѣкой неговъ за дѣлаженъ приятелъ, е написалъ казаната рецензия на тази книга. Като познаваме добръ съдържанието на книгата, ние се възмутихме отъ такава рецензия и рѣшихме да освѣтимъ нашата невинна публика върху тази книга, която рецензентътъ, въ своето невѣжество, е въздигналъ до небесата, нарикълъ я благодарение за българскиятъ народъ, а авторътъ ѝ, — д-ра Дебе, този прочутъ французскій шарлатанинъ, едва ли не е сравнилъ съ боговетъ; рѣшихме да кажемъ на нашата публика, че горната книга е достойна за презрѣние заедно съ автора и преводача си, че тя ще разврати нашитъ младежи, ще разврати много невинни млади семейства, че преводачътъ и още повече рецензентътъ ѝ сж направили и правятъ умишлено престѣпление противъ общественната нравственостъ на българскиятъ народъ, като сж превели и препоръчватъ такъвъ единъ боклукъ, такъвъ единъ престарѣлъ и пѣленъ съ невѣрности и произволи утвърждения парцалъ, каквато е горната книга, и че принасятъ съ нея печална услуга на своето отечество...

Въ това време, когато нашето отечество се истъпява отъ напразни политически и социално-економически борби и кризи, когато открито се деморализиратъ младежитъ и особено ученицитъ, когато, вслѣдствие именно на това, послѣднитъ въ Ломъ, Габрово, Пловдивъ и пр. биятъ и заплюватъ учителитъ си, бунтуватъ се противъ установенитъ училищни порядѣци, когато нашето общество и особено нашата младежъ, като всѣка младежъ, се стреми къмъ

нѣщо неопредѣлено, неуловимо, несъзнаваемо, — къмъ нѣщо, може би, възвишено, а може би и химерично, несбиточно, — хвърлете въ това безцѣлно развѣлнувано и размѣтено море тази развращающа книга на Дебе, дайте въ ръцѣтъ на това общество туй превѣсно рѣководство къмъ чувственната любовъ, къмъ сладострастието, къмъ явний и публичний развратъ, — и вие ще видите, какви ще бѣдѣтъ резултатитъ въ едно твърдѣ кратко време.

Не може и да бѣде съмнѣние въ това, че както съчинителътъ на горната книга, — д-ръ Дебе, тъй и преводачътъ му, който се е засрамилъ да покаже името си, сж се водили отъ чисто користолюбиви цѣли. Д-ръ Дебе е голѣмъ спекулантъ и велѣкъ шарлатанинъ; въ всичкитъ си съчинения той се е трудилъ да експлоатира невѣжеството, невинността и въображението на своитъ читатели, а неговитъ читатели всѣкога и на всѣкадъ сж били ученицитъ отъ двата пола, дѣвцитъ, ергенитъ, младоженцитъ и послѣ всичкитъ развратени жени и мъже — били тѣ женени или неженени — все едно. Ето защо Дебе е избиралъ за сюжетъ на своитъ съчинения именно нѣкои тайни, тъмни за младежитъ, физически и душевни страни отъ човѣческиятъ животъ; такива сж, напр., неговитъ съчинения за «любовьта», за «женската хубостъ», нѣкои романи съ срамно съдържанне, послѣ: «хигиена на брака», «физиология на брака», или както е преведена: «бракъ и безбрачие» и проч. Такива предмети, като любовъ, бракъ, хигиена на брака, физиология на брака, или пакъ: взаимни отношения на мъжа и жената, произвеждане на красиви дѣца, теорията на човѣческото оплодотворение, за рождение и дѣторождение и проч., — всички сж такива тъмни, неизвѣстни и за това любопитни за невѣжитъ и младежитъ отъ двата пола нѣща, щото всѣкога ще намѣрятъ много читатели, и не ще бѣде никакъ преувеличено, ако кажемъ, че съвременната французска младежъ тайно се е възпитала на Дебевитъ книги и че една голѣма частъ отъ съвременний французскій развратъ се дължи именно на неговитъ и други подобни съчинения. А че съвременнитъ французи сж развратенъ, истъщенъ и физически изнѣженъ и изнемощенъ народъ, вслѣдствие именно на физическиятъ развратъ, — въ това едва ли ще се съмнява нѣкой, ако познава добръ французитъ. Такъвъ физическиятъ развратъ, който истъпява тѣлото и неизбежно и необходимо се съпровождава съ душевенъ развратъ, — французитъ дължатъ на единъ видъ лека, пасквилна и развращающа младото поколѣние литература, която се намира само у тѣхъ и къмъ която се отнасятъ съчиненията на Дебе. Едно компетентно и безпристрастно лице ни разказваше недавно, че въ никоя страна на свѣта не видѣло такива дребни, мършави и истъщени сол-

дати, както въ Франция. Изъ военнитѣ таблици виждаме, че срѣдний ръстъ на рекрутитѣ въ Германия, годни за военна служба, е 1,621 метра, тогазъ когато въ Франция е само 1,550 метра, т. е. 0,071 отъ метра по-малкъ, при всичко че климатитѣ, животътъ и характера на французитѣ сѣ по-благоприятни за здравината и ръста на населението, отколкото въ Германия. Тѣзи фактове не потвърждаватъ ли ей-сега изказаната отъ насъ мисль за влиянието на развращающата литература?

По горѣ ние казахме, че французската младежъ тайно се въспитава по Дебевитѣ и други подобни книги. Дѣйствително, такава книга, каквато казаната горѣ, като излага такива тайни и любопитни за юношеството нѣща изъ нашия животъ, младежитѣ не могатъ да я четатъ безъ да чувствуватъ, че вършатъ престѣпление, че изучаватъ нѣща, които е рано, безполезно и не слѣдвало би да знаятъ, и за това тѣ четатъ тайно, съ увлечение, подобни съчинения, пропагандиратъ тайно тѣхното съдържание (което и ималъ предъ видъ Дебе и преводача му) и се развращаватъ неволно, несъзнателно. Нищо тѣй успѣшно, тѣй скоро не развращава юношеството, както четението на книги съ лошо и пасквилно съдържание. Единъ книжаръ ни расказа вече, че едно голѣмо количество книги отъ «Бракъ и безбрачие» сѣ купени вече отъ ученици. Нека не се съмнѣватъ г. преводачътъ и рецензента му, че тѣ скоро ще се опитатъ да принесатъ жертва въ храма на Венера и да произведатъ красиви дѣца. ... Преводачътъ не написалъ името си на преведената отъ него книга; защо това? Защото той не е още, вижда се, отъ ония отчаяни безсрамници, какъвъ то е автора на книгата и рецензента му; готовъ обаче и той съ чиста користолюбива цѣль да разврати нашето юношество, да разбърка умътъ на нашитѣ млади съпрузи, да раздразни въображението на младостта, да всѣе развратъ въ живота на многотихи и щастливи семейства, — преводачътъ е чувствувалъ, че извършва ужасно престѣпление съ превождаването на една ненуждна за нашия неразвратенъ още народъ книга, и о-статъкътъ отъ съвѣстѣта му не допустилъ да си напише името на мръсната книга. Друго обяснение не може да бѣде; другитѣ преводачи съ гордостъ си пишатъ имената на преведенитѣ книги, а негова милостъ, отъ срамъ, се скрилъ задъ своето престѣпление!...

За да се не покажемъ на читателитѣ си глословни, ние ще разглѣдаме нѣкои главни отъ тази книга за да видятъ и тѣ, съ каква книга е надарилъ народа ни г-нъ неизвѣстний преводачъ. За първитѣ 4 главни ние нѣма да кажемъ нищо. Но ето че иде 5-та глава, въ която авторътъ съ най малки подробности е описалъ външното и вътрѣшното устройство на дѣ-

тероднитѣ (половитѣ) органи у мъжътъ и жената, тѣхнитѣ функции и проч. Като не се удовлетворилъ съ това подробно и съвършено ненужно за обикновеннитѣ читатели описание, авторътъ възкличава: „Само безумнитѣ, развратенитѣ и прѣзрѣни хора могатъ да се шегуватъ надъ дѣтероднитѣ органи у чловѣка или да негодуватъ, кога приказватъ за тѣхъ; само безсрамнитѣ лицетѣри могатъ да наричатъ срамни ония части на нашето тѣло, които въ всички врѣмена, и по право, се считали за най благородни въ нашата физическа организация“ и т. н. (стр. 36). Послѣ това и въ слѣдующитѣ страници Дебе описва подробно и съ най цинически красиви божескитѣ почести, които древнитѣ язически народи отдавали на половитѣ органи и особено на мъжскитѣ дѣтероднитѣ удѣ (Фалусъ, Лингама, Гермесъ, Приапъ и проч.), комуто тѣ въздигали храмове, съ неговитѣ многочислени изображения, които нерѣдко се срѣщали и въ къщитѣ, по улицитѣ, по патищата и проч. Тържествата, които сѣ правили въ честъ на Фалуса, сѣ били нищо друго, освѣнъ празнични сборища, въ които присѣтствующитѣ мъже и жени се предавали денъ и нощъ на нечутъ, отвратителенъ и необузданъ развратъ въ храма на божественната Венера! (стр. 41 и 42). Тѣзи цинически описания на Дебе особено силно се харесали на г-на рецензента въ в. «Напредъ»: „Фалусъ!“... се провикова той, „ти си билъ божество на римскитѣ матрони; римлянитѣ ти правили божески почести; ти си билъ накиченъ по къщи, по столове, дрѣхи, сѣждове и проч. И не-даромъ ти правили тѣзи почести: само ти си причината на всичкитѣ добродѣтели, злочестини, радости и печали; само ти си билъ способенъ да дарявашъ най сладкитѣ минути въ чловѣчески животъ. За това ние (т. е. рецензентътъ) сме съгласни съ д-ра Дебе, че да се говори отворено и ясно за органитъ, що сѣ наплодили и наплодяватъ човѣшки родъ, нето е грѣхота, нето е срамота (sic). Смѣшно би било да се срамувашъ да говоришъ и да разсѣждавашъ или четешъ (това ви се иска вамъ, ами защо друго сте превели тази мръсна книга?) за това, на което ти дължишъ съществуването си и появението си подъ свѣтлото слънце“. («Напр.», бр. 6, с. 5). Вижда се, че преводача и г. рецензента сѣ станали ученици и послѣдователи на Дебе. Ако сѣмъ достойни ученици, тѣ трѣбва да надминатъ учителя си и, ако сѣ послѣдователи, трѣбва сами да направятъ това, което съвѣтватъ на другитѣ, т. е. трѣбва немедленно да почнатъ, ако още не сѣмъ почнали, да въздаватъ на Фалуса божески почести, както римскитѣ матрони, да окачатъ изображението му по къщитѣ си, да го испишатъ на столоветѣ си, по сѣждоветѣ си, по дрѣхитѣ си и да си окачатъ по единъ Фалусъ на шията за ураки, за добродѣтинни, радости и всякакви добрини на свѣта. Тѣй сѣщо ние ми-

слимъ, че тѣ сѣ съвършено свободни да говорятъ отворено и ясно за своитѣ дѣтородни органи дома си, предъ дѣцата си, предъ майкитѣ си, предъ роднинитѣ си, въ публични събрания, въ народното събрание и даже, ако обичатъ, могатъ да тръгнатъ безъ гащи по улицитѣ. Но тѣзи господа нѣматъ право да съвѣтоватъ това на другитѣ, тѣ нѣматъ право да ни искаватъ и налагатъ своитѣ развратни поимки и мнѣния; кой ви даде право да предлагате тази мръсна книга на читателитѣ, т. е. на ученицитѣ и ученичкитѣ, които най много ще я четатъ и да ги каните и убѣждавате още да говорятъ отворено и ясно за органитѣ, които сѣ наплодили човѣчеството?

Ето въ какво се състояло благодѣянieto за нашия простъ народъ, което г. рецензента вижда въ преведената книга на Дебе: то се състояло въ туй, че нашия простъ до сега народъ ще узнае сега именно, отъ книгата на Дебе, че римлянитѣ, гърцитѣ и други древни дивни народи въздигали храмове и правили божески почести на Фалуса и че сега, като се просвѣти съ това хубаво знание, трѣбвало да остави притворното християнство, което препорѣчва постъпни, калугерство и попство (думи на рецензента) и да почне да говори и разсѣждава отворено и ясно за органитѣ, които наплодили човѣшки родъ и проч.!... Е, че това благодѣяние малко ли е? Да проповѣдва човѣкъ публично развратъ по невѣдѣние, безсѣзнателно, ние разбираме; но тука нѣкои господа, които кривятъ имената си, съзнателно превеждатъ една книга съ кориятна цѣль и се осмѣливатъ още не само да я хвалятъ, да я препорѣчатъ, но и безстыдно сѣ посѣгнали на нашия религиозни обичаи, на нашата скромность и нашата обществена нравственность, — това е престѣпление!

Но нека оставимъ рецензента и преводача да се възхищаватъ и покланятъ на индийскитѣ лингвами и на чудотворнитѣ и божественитѣ римски фалуси и да видятъ, какви още благодѣяния за насъ се съдържатъ въ книгата на Дебе. Дебе възбѣлъ въ тайникѣтъ на семейний животъ и, слѣдъ като описалъ цинически и въ съблазнителни красни взаимнитѣ отношения и сближения на мъжа и жената, слѣдъ като заключилъ тѣзи взаимни отношения въ нѣкакви произволни и неосѣществими правила, слѣдъ като показалъ нагледно даже позицитѣ, които съпрузитѣ трѣбвало да взематъ въ нѣкои случаи (стр. 76) и отъ които ужъ зависило здравнето на съпрузитѣ, успѣшното оплодотворение и проч. и проч., — той довелъ своето шарлатанство до послѣдния степенъ и внушилъ на съпрузитѣ мисльта, че тѣ произволно могатъ да раждатъ дѣца отъ мъжскитѣ или женскитѣ

полъ и по този начинъ ввелъ въ такова грубо заблужденіе младитѣ съпрузи и имъ задалъ такава неблагоприятна работа, щото тѣ, слѣдъ едногодишенъ опитъ, ще предадѣтъ на хиляди анатели и проклетии и него, и книгата му, и преводача му, и рецензента му, и...

Утвържденията на Дебе за начина, за времето и за сѣщността на човѣческото оплодотворение и за произволното раждане на дѣца отъ мъжскитѣ и женскитѣ полъ, основани на прѣстарѣли и досущъ лъжливи научни данни и теории, сѣ истинчено и покрито съ научна лустра шарлатанство. Съвременната физиология и ембриология не сѣ ни казали още послѣдната си дума по този въпросъ; тѣ сѣ ни представили, въ общи черти, една само теория за генеративний процесъ на човѣка, за сѣщността на човѣческото зарождение (зачатие) и тази теория е обставена още съ такива непроницаеми, метафизически, неподлежащи на опитъ и наблюдения, страни, щото само шарлатанитѣ, като Дебе, могатъ да я издаватъ за научно доказанъ и положителенъ законъ. Но Дебе нѣма работа даже и съ теории; той издава смѣло своитѣ мѣдрования и ги издава за положителни фактове, като че той самъ лично всичко е испиталъ, изследвалъ, изучилъ; такъвъ начинъ на дѣйствиe се нарича на наученъ языкъ — шарлатанство, което рецензента приелъ за чиста монета.

Що да кажемъ за утвържденията на Дебе, че съпрузитѣ могатъ да произвеждатъ произволно момичета или момчета? Тѣзи утвърждения сѣ върхъ на всѣко шарлатанство. Господинъ Дебе забѣлѣжилъ или чулъ, което и ние сме чули, че английскитѣ скотоводци, по желанието си, могли да накаратъ своитѣ животни да имъ раждатъ мъжски или женски добичета и като мислилъ, че и хората, като стило отъ животни, може би, да пожелаятъ да станатъ всички мъжски или женски, кани ги да се възползуватъ отъ чудното откритіе на английскитѣ скотоводци! Глупави сѣ французитѣ, които иматъ такава голѣма нужда отъ солдати за да побѣдятъ германцитѣ и да си отнематъ Елзасъ и Лотарингия, ако не сѣ се възползували още отъ чудното сръдство на английскитѣ скотоводци и да обърнатъ цѣлата си нация въ мъжии! Тежко било би на германцитѣ, които не знаятъ това чудно сръдство, защото нѣматъ Дебевата книга, ако французитѣ вече сѣ взели всички необходими мѣрки за да се преобърнатъ всички въ мъже! А ние, българи, сега като знаемъ това сръдство, благодарение на преводача, ще произвеждаме отсега нататѣкъ все мъжи и скоро можемъ да ставемъ страшни не само за сѣрбитѣ, но и за цѣла Европа, за цѣлий свѣтъ! Три милиона мъжи, способни да носятъ оръжия, шега ли е?

«Искашъ ли (стр. 98), казва Дебе, да имашъ

момче, храни се 20—25 дена съ битекъ, рост-бифъ, котлети, овчи крака, месо отъ дива коза, черенъ дивичъ и проч., а жена ти да държи въ това време противоположна, т. е. малохранителна диета и послѣ залови се да правишъ момче и ще направишъ момче!» «А пъкъ ако искашъ момиче, — продължава съ авторитетъ (стр. 99) Дебе, то храни толкова дни жена си съ харнитѣ ястия, а ти самъ яжъ лошитѣ, нехранителнитѣ и послѣ това прави момиче и ще намъришъ момиче»!.. Но не, това не стигало още: «Кога правишъ момче, казва Дебе, мисли за момче, а кога искашъ момиче, — мисли за момиче и ще бъде момче или момиче, каквото щешъ»!.. Както виждатъ читателитѣ, най голѣмий мурасетъ при това се състои въ туй именно, че съпрузитѣ при сближението си трѣбало да мислятъ за момче, ако искатъ момче и за момиче, — кога искатъ момиче; това значи, че ако въ време на сближението си, съпрузитѣ не мислятъ ни за момче, ни за момиче, то нѣма да стане дѣте, или ще се роди дѣте, което не ще да бъде ни момче, ни момиче, а нѣкакъвъ неизвѣстенъ още на зоологията звѣръ; или ако, по нещастие, съпрузитѣ въ време на сближението си мислятъ за нѣкоя свиня или за нѣкое хвърковато животно, то, по силата на Дебе-нитѣ утвърждения, съпругата трѣбва да роди прасе или нѣкоя птица! Ето до гдѣ може да се простре шарлатанитѣ! Честността на единъ истински ученъ чловѣкъ изисква, щото той да се съзнае въ своето невѣжество тамъ, гдѣто той нищо не знае, гдѣто науката пази още дълбоко мълчание. Положителната наука още не ни е дала отговоръ на въпроса, отъ що именно зависи опредѣлението на половецѣ; научната ембриология не ни казва нищо положително, или ни предлага само нѣкои метафизически догадки, но не научни фактове. Било би дебело невѣжество да върва чловѣкъ и да проповѣдва, че полътъ на бъдущето дѣте зависи отъ храната или отъ мисленето за него при сближението на съпрузитѣ. Ние знаемъ, напротивъ, че съпрузи, при най скверна храна, при най отвратителни условия на живота си, особено за мъжа, и безъ да са мислили въобще за дѣца, или за момче, раждатъ момче и обратно. Има да чакаме, може би, още дълго време, догдѣ положителната наука ни даде отговоръ на въпроса, отъ що и отъ какви условия и причини зависи опредѣлението на полтъ въ организма на майката? Изследванията на английскитѣ фермери, основани на Дарвиновата теория, ни даватъ само тѣзи положителни данни, че, чрезъ склещиване на отбрани животни, може да се съвършенствува и дори да се видоизмѣнява, до нѣкъдѣ, тѣхната раса. По-нататѣкъ тѣ не отиватъ и губятъ своята научна основа. За това ако би научнитѣ (за рецензента) утвърждения на Дебе нѣматъ за насъ, и

не трѣбва да иматъ за никого, за двѣ паричности; съ една пролическа усмивка ние можемъ да препорѣчаме на преводача и рецензента опитнитѣ имъ потвърждения...

Но съ това се не свършва още ученето на Дебе; по-нататѣкъ, въ своята преведена на български книга (стр. 103), той ни учи, какъ да си правимъ красиви дѣца. Ако той, въ този отдѣлъ, ни учеше, какъ да си отхранимъ здрави (а не красиви) и добри дѣца и въ това си учение не употребяваше такъвъ пикантенъ и пълненъ съ съблазнителни пасажи и изражения языкъ и ако той излагаше това учение подъ видъ на хигиенически наставления и правила за родителитѣ, ние бихме напълно съгласни съ него; той мисли, че за да се родятъ красиви дѣца трѣбвало да се търси, при сближението на съпрузитѣ, хубава и красива мѣстность, да има въ нея статуи на Аполона, Венера, Кастора, Полукса и проч. и че сближението трѣбвало да става сутрина, преди изгрѣването на слънцето (стр. 117). Ние знаемъ само едно нѣщо вѣрно, а именно, че хубостта (красотата) може да бъде само у здраво дѣте, у здравъ чловѣкъ; нездравъ чловѣкъ не може да бъде никога красивъ, ако ще да бъде роденъ и отъ самата Венера и отъ самия Аполонъ. Следователно, дайте на нашия народъ знание да живѣе добръ, да се храни добръ, да има добри къщи, да се държи чисто, да се облича съобразно съ годишнитѣ времена, научете го да се не жени толкова рано, научете майкитѣ да отгледватъ добръ дѣцата си, като ги хранятъ добръ, обличатъ и предпазватъ отъ болѣсти, научете най послѣ мъжътъ да не бие жена си, родителитѣ да не биятъ дѣцата си по сто пъти въ день, а обществото да ги не развращава, — и вие ще имате красиви дѣца, красивъ народъ, т. е. народъ здравъ и способенъ за работа. Нѣма съмнѣние, че въ всичко това, т. е. въ произвожданието на здраво и способно за работа поколение, голѣма роля играятъ климата, мѣстожителството, здравнето и темперамента на родителитѣ, тѣхното охолно състояние и сума още други жизненни, социални, економически и политически условия, отъ които зависи общественото здравие на дѣцата и на цялото общество. Ако единъ народъ кисне въ робство, потъналъ е въ спромашия, живѣе и се храни при най отвратителни условия и проч., — ще ли такъвъ народъ да произведе здрави и красиви дѣца, ако ще би да е изучилъ даже наизустъ книгата на Дебе и ако ще би до земята да се поклонилъ на божественния Фалусъ? ... ние силно се съмнѣваме.

Ако цѣлата книга на Дебе бѣше написана съ такъвъ умѣренъ и наученъ языкъ, както е написана глава XVII за наслѣдствеността, ний бихме превели тази книга 5 години преди неизвѣстния преводачъ и бихме си под-

писали на превода името съ голѣми букви. Въ тази глава има много остарѣли работи, но нашата публика, за която е назначенъ този преводъ (юношеството, младитѣ дѣвци, момци и сѣмпузи) нѣма да разбере и отличи истинното отъ невѣрното; но тя нѣма и да прочете тази въ много отношения интересна глава, именно защото е интересна, а ще чете съ увлечение първитѣ глави, за които ний само отчасти спомѣнахме и които сѣ нищо друго, освѣнъ единъ отъратителенъ шантажъ. (Крайъ въ след. брой.)

Домашна аптека.

Прев. Т. Георгиевъ.

73. Скорбѣла (кола, нишаста). Оризената и пшеничната скорбѣла въ най дребенъ прахъ се употребява въ видъ на пудра и пресипка при испотяването на кожата и при пѣпкитѣ, които текатъ и при червения вѣтъръ. Срѣщу сюргона (по назначение на доктора) се употребява като задържителенъ клистиръ. Като пудра или пресипка, скорбѣлата се употребява смѣсена съ прегорена магнезия (на половина) или съ цинково бѣлило (една частъ цинково бѣлило на 4 части скорбѣла). Двѣтѣ тѣзи вещества по старателно се размѣсватъ въ фарфорово хаванче.

74. Танинъ. Една чайна лъжичка прахъ отъ танинъ, разтворенъ въ една чаша топла преварена вода, като се прибави и една чорбена лъжичка глицеринъ и 20 капки афионна настойка (№ 56), полезно е да се употребява за жабурение на гърлото при жабата и за жабурение на устата, когато вѣнциитѣ падатъ и се раскървавяватъ. Десертна лъжичка танинъ, разтворенъ въ двѣ чаши вода, — е добро промиване за женитѣ, които иматъ бѣло течение. Този растворъ отъ танинъ е полезенъ сѣщо за омиване на кожата на краката, когато се потятъ.

75. Термометръ¹⁾ а) Реомюра — за измѣрването топлината на студениятъ, топлитъ и горѣщитѣ бани, назначени съ лѣчебна цѣль. Употребяването на такъвъ термометръ е почти на всѣкого извѣстно; б) Целзия — медицинскій за измѣрването топлината на човѣческото тѣло при разнитѣ трѣскави болѣсти. Употреблението му е много просто. Краятъ на термометра, който е напълненъ съ живакъ, турятъ подъ мишката на болния (по голо) и го притискатъ съ ръката му, да не падне. Термометра стои подъ мишката на болния 15 минути; въ това време болниятъ трѣбва да лежи спокойно. Цифритѣ, които сѣ написани до чъртичкитѣ и до които въ това време е успѣлъ да се издигне

живачния стѣлбецъ, означаватъ градуса на топлината на болния. Съ цифри сѣ означени само чъртичкитѣ, които показватъ цѣлитѣ градуси, а другитѣ чъртички, които показватъ половината на градуса (тѣ сѣ по-къси) и тѣзи които означаватъ десетитѣ части на градуса (тѣ сѣ още по-къси отъ първитѣ), до тѣхъ не сѣ поставени цифри и ний трѣбва да ги четемъ. Подиръ като е ялъ или пилъ болния нѣщо топло, не трѣбва да му мѣримъ топлината, но да почакаме до $\frac{1}{4}$ —1 часъ. Когато вече сме измѣрили топлината на болния, изваждаме термометра изъ подъ мишката му и записваме числото на градуситѣ на топлината на книга.

76. Хина (сулоато). На всѣчки извѣстно срѣщу трѣскаво срѣдство. Възрастнитѣ приематъ отъ 5—10 жита (отъ 25 до 50 сантиграмма) на веднажъ, споредъ възрастта имъ (въ захарна вода, въ облатки или въ хапове), а на дѣцата даватъ отъ 2—5 жита (отъ 10 до 25 сантиграмма) на веднажъ, споредъ възрастта имъ. Хината дѣйствиува най добръ, ако се приема 3—4 часа по-напредъ отъ настѣпването на топлината, или въ това време, когато топлината е най малка. Като се измѣрва съ термометра Целзия (№ 75) топлината на болния нѣколко пѣти въ день, напр. сутрина въ 8 часа, денъ въ 12 часа, подиръ пладнъ въ 4 часа, вечеръ въ 8 часа, ношемъ въ 12 часа, — лесно може да се познае, кога е благоприятното време на болния за приемането на хина. При периферическитѣ болѣжки на зѣбитѣ и главата, т. е. въ тѣзи случаи, когато болѣжкитѣ всѣкий денъ се появяватъ въ едно и сѣщо време, тогава порцията на хината, е отъ 6—8 жита и се приема 4 часа до появяването на болѣжкитѣ и това приемане на хината се продължава два — три дня. При главоболие може да се опита такъвъ приемъ на хина, но непременно въ самото начало на болѣжкитѣ, когато тѣ сѣ още незначителни; ако ли е прнета по-късно, то хината вече не дѣйствиува.

О Т Г О В О Р И.

Г-ну Г. въ село Върбица. — Много пѣти сме се отказвали да даваме заочни съвѣти; но тъй като Ви живѣте въ село и много добръ и ясно сте описали болѣстѣта на седемъ-годишното Ви момче, което отъ година насамъ страда отъ сюргона, то правиме веднажъ исклучение отъ общото правило. Като обръщаме вниманието Ви на статията на д-ра Игнатѣева («Здравие», 1885, стр. 128 и 136), препорѣчваме Ви да опитвате следущето лѣкарство: Rr. Bismuthi salicylici (Gehe, Dresden), sacchari albi ana 5,0 m. f. p. divide in p. aeq. № 40. Да се приема 2 праха на день: една — сутрина, другия — вечеръ. — Съобщете за резултата.

¹⁾ Глѣд. «Медицинскій термометръ», «Здравие», 1885 год., стр. 182.